

Становище на "Новото образование" по проектозакона за Училищното образование

Това становище не претендира да е обективна оценка на министерския проект за нов училищен закон на България. Нещо повече, ние заявяваме, че това е нашата пристрастна оценка, повлияна и пречупена през призмата на основните ни убеждения за същността, смисъла и целите на образованието - заявени ясно в сайта ни, в публикацията "Целите на училищното образование в България" от юли 2009 г.*

Настоящият текст е резултат от публично обсъждане в интернет форум "Образование" на BGlog.net**, което до момента (сряда 09.02.2011 г.) е прочетено повече от 1400 пъти и е било допълвано/коментирано 15 пъти от 6 автори.

Становище

Ние, Проект "Новото образование", считаме, че проектозаконът на MOMH към дата 02.02.2011 г.*** е опит да се нормират отношения и действия, които биха повели училищното образование на България в посока, противоположна на желаната от нас. Той съдържа правила, които преследват непонятни, зле дефинирани и противоречащи на нашите цели. В този смисъл проектозаконът - неперфектен и в техническо отношение с неясните си формулировки и пожелания, е провал: веднъж в опита му да позволи отпочването на желаната радикална промяна и, втори път, в способността му да заработи и допринесе за нейната реализация. Накратко:

Основният и достатъчен за провала на настоящия проектозакон недостатък е неговата идейна назадничавост.

Предвид горното смятаме, че всеки коментар, пожелание или друг принос за неговото "подобряване", са хвърлени на вятъра време и усилия. Ние не желаем и не можем да си позволим да работим за построяването на нещо по най-добрия възможен начин, когато строежът му изобщо не е трябвало да почва, защото сбъркани са духът и основните му идеи. Да намалим до минимум пораженията от него не е сред нашите амбиции. За сметка на това бихме участвали с охота във всеки дебат (нещо, което вече се случва) по това, което считаме за най-важно в момента: изграждането на нова общонационална визия/ концепция/ разбиране/ философия за *образованието* и неговите цели, която да положи основата за един наистина добър бъдещ закон.

*

"Новото образование" вече работи за създаването на закон, базиран на убежденията си, че е нужно радикално преосмисляне на училищното образование - в посока на повече свобода за родители, образовани и образователи, и прехвърлянето на правомощията от държавата към обслужваните местни общности - така наречената "децентрализация", и ще бъде пръв помощник на всеки друг, разпознал се в същото това кредо.

Новото образование

09.02.2011 г.

* <http://www.novoobrazovanie.org/celite/celite2009.pdf>

** Можете да проследите развитието на дебата на <http://bglog.net/Obrazovanie/43444>

*** http://www.mon.bg/opencms/export/sites/mon/left_menu/documents/documentsproject/2010/proekt_zakon_uchilishtno_obrazovanie2206.pdf

Приложение А - Неизчерпателна критика с коментар

1. Не е заявено никъде, но с внимателния прочит на текста става ясно, че в основата на проектозакона са залегнали следните **основни убеждения на авторите**:

- Наложително е възстановяването на дисциплината в училище и това ще стане със затягане на контрола и санкциите.
- Органите на централната изпълнителна власт са в състояние да управляват, чрез умело нормиране и контрол, всичко, макар и от дистанция.
- Министърът е най-добрият кадровик, т.е. Министърът е в състояние да назначава най-подходящите хора на ключови позиции. Гаранция за това е и конкурсното начало.
- Конфликтните ситуации в системата са малко и при всички положения ще са субект на съда.
- Децата/учениците не са способни да участват във взимането на решения относно реда в училище.

Тези убеждения са в пълен разрез с убежденията на "Новото образование"!

2. Авторите на проектозакона вярват, че при определени условия, централните държавни органи са в състояние да управляват умело системата, и се опитват да изнамерят тези условия и да ги нормират подобаващо. Според нас тази вяра е подвеждаща и именно това обезсмисля перфекционирането на нормата. Държавата не може да "огрее" навсякъде, един министър не е в състояние да управлява всичко и всички безпогрешно, не му е работа на министър-председателят (истинското име на "Министерски съвет") всяка година да определя бюджетът за училищно образование. Нужни са автоматизми и прехвърлянето на отговорностите към периферията - по места.

3. Общият дух на проекта е реставрация на казармения ред в училище и централизацията на вземането на решения, на субсидирането и назначенията на всички ключови фигури, в едни и същи ръце. Главни действащи лица са *Държавата*, *Министерски съвет* и *Министърът*, вместо обслужваните от училището (местни) общности. Натоварването на *Държавата* с отговорности (виж Приложение Б) не е друго освен пожелание, защото при неизпълнението им отговорността е ничия. Същото се отнася и за Министерски съвет.

4. Още в началото, в чл. 3, се натъкваме на твърдението, че "образованието е основен национален приоритет", ала образованието не е, и няма как да стане(!), "приоритет" благодарение на един закон. Не е във възможностите на един закон да задължи правителството да издигне образованието в приоритет, защото трябва да поясни и какво е "приоритет", и какво е "образование", и какво означава образованието (или каквото и да е друго) да "е приоритет", защото едната обява не е достатъчна.

5. Тежестта, отговорността на *общините* е несъразмерна спрямо правата им. Разплащането с училищата в крайна сметка е тяхно задължение, което ги поставя във васална зависимост от Министерство на финансите.

6. Използват се отвлечени, т.е. подлежащи на тълкуване или недефинирани еднозначно, понятия, които добавят допълнителен пожелателен привкус. Става въпрос за:

- "качествено образование" в чл. 6, 8 и 10,
- "системата за училищно образование" - използван повече от 20 пъти,
- "органите на местното самоуправление и местната администрация",
- "образователна среда",
- "училището" (чл. 108, 110).

7. (Проекто)законът препраща към подзаконовни актове регулирането на отношения, които трябва да регулира самият той. Такива са например:
- условията за откриване, преобразуване и закриване на училища (чл. 52),
  - нормирането на учителския труд,
  - фазите и сроковете на разплащане на централата (Министерство на финансите) с общините.
8. Липсват арбитражи и демократични изборни органи, следователно и процедурите, които да улесняват работата им при оспорване/обжалване/ескалация на проблемите. Единственият орган, пред който може да бъде оспорвано нечие решение, действие или неизпълнение, се явява съдът. (С логичното му задръстване и удължаването на живота на конфликтите.) Малък светъл лъч в това отношение е глава 14 (чл. 161-168), нормираща функциите и работата на настоятелствата. Тук са концентрирани всички присъстващи в закона демократични елементи. За да компенсират доброто намерение, авторите са стоварили премного задължения на тази де факто "доброволна" структура с непостоянен (променящ се всяка година!) състав.
9. Проектозаконът не предвижда "домашно образование" – според нас важен антидот за всяка отровна училищна среда. (Хубави в това отношение са позицията на "Асоциация за домашно образование"* от 20.07.2010 г. и примерът на Ирландия, представен в сайта "Подадена ръка"** от 03.07.2010 г.)
10. Министърът определя годните и негодните учебни помагала и учебници (чл. 72-75). Това е съществуваща и сега слабост.
11. Нормирането на учебното съдържание (чл. 60-69) втвърдява системата във време, изискващо от всички бърза адаптация към бързо променящия се свят.
12. Към сегашните *културно-образователни области* виждаме добавен (в чл. 66, ал. 1, т. 4) нов елемент - "религия". Дано това не е скришен опит за отваряне на вратата за религиозно формиране в декларираното като "светско" българско училище (чл. 12).
13. Смразяващи кръвта са членовете 116 и 117, въвеждащи дисциплинарно досие за всеки ученик.

---

* <http://homeschoolingbg.com/index.php?id=75>

** <http://hsbg.wordpress.com/2010/07/03/законът-за-образование-в-ирландия>

Приложение Б - Функциите на "Държавата" и "Министерски съвет" в проектозакона

Държавата

Чл.3 (2) Държавата **прилага интегриран и системен подход към** системата на образованието и осигурява взаимната свързаност и съгласуваност на основните ѝ компоненти.

Чл. 10. (1) Държавата **полага особена грижа за** децата и учениците със специални образователни потребности, като създава подкрепяща среда и необходимите условия за равен достъп до качествено образование и за пълноценното им включване в образователно-възпитателния процес и тяхната по-добра социална адаптация.

...

(5) Държавата **създава условия за** ранното откриване, развитието и реализацията на децата и учениците с изяви дарби, като им предлага възможности за по-голяма гъвкавост, адаптивност и индивидуален подход спрямо техните образователни потребности.

(6) Държавата **провежда образователна политика спрямо** българите, живеещи извън Република България

Чл. 14. (1) **Управлението и контролът на институциите в системата на училищното образование** е споделено право и задължение на държавата, местното самоуправление, бизнеса и гражданското общество и се осъществява при условията и по реда на този закон, при спазване на принципите на откритост, диалогичност и ангажираност на всички заинтересовани страни.

(2) Държавата **създава условия** и насърчава публично-частното партньорство в училищното образование, включително чрез инструментите на програмното финансиране.

Чл.15. (3) Държавата **създава система за** признаване на знания и умения, придобити чрез неформално и самостоятелно учене, както и на основата на професионален и/или практически опит.

Чл. 19. (1) Държавата **полага особена грижа за** децата и учениците, за които българският език не е майчин, като създава допълнителни условия за усвояване на българския книжовен език.

Чл. 82. (1) Държавата **създава условия за** поетапно въвеждане на задължителна целодневна организация на учебния ден.

Чл. 109. (5) Държавата **създава условия и насърчава развитието на** системата от междуучилищни, регионални, национални и международни състезания, конкурси и олимпиади, както и на ученическия спорт.

Чл. 129. (1) Държавата **провежда политика за** насърчаване квалификацията на педагогическите специалисти, в това число чрез инструментите на програмното финансиране.

Министерски съвет

Чл. 15. (4) Министерския съвет **приема стратегии за насърчаване на ученето през целия живот.**

Чл. 38. (2) Списъкът на средищните училища и критериите за включване в него **се определят с акт на Министерския съвет.** Списъкът се актуализира ежегодно до 1 октомври на съответната година.

Чл. 47. (4) Условията и редът за организиране, провеждане и признаване на обучението по предходните алинеи **се уреждат с акт на Министерския съвет**

Чл. 77.(2) „Условията и редът за предоставяне на безплатни учебници и учебни помагала на учениците **се уреждат с акт на Министерския съвет**”

Чл. 145.(7) Националният инспекторат по образованието осъществява дейността си на основата на **правилник, издаден от Министерския съвет.**

Чл. 169. (3) Държавните дейности по образованието, в т.ч. делегираните от държавата дейности, **се определят с акт на Министерския съвет** по предложение на министъра на образованието, младежта и науката и на министъра на финансите.

Чл. 171. (1) Средствата от държавния бюджет за дейностите по издръжка на възпитанието, подготовката и обучението на деца и ученици в държавните, общинските и частните училища и детски градини се разпределят между бюджетите на финансиращите органи въз основа на:

1. единни разходни стандарти за едно дете и един ученик, **одобрени от Министерския съвет;** и
2. броя на децата и учениците.

Чл. 176. (1) Средствата за подпомагане на равния достъп и за насърчаване на участието на децата и учениците в системата включват субсидии от държавния бюджет за:

1. ученически стипендии и помощи за ученици;
2. транспорт на ученици;
3. общежития;
4. учебници и учебни помагала;
5. извънкласни и извънучилищни дейности;
6. ученически отдих и спорт;
7. целодневна организация на учебния ден и столово хранене;
8. дейности, свързани с ресурсно подпомагане на деца и ученици със специални образователни потребности;
9. дейности, свързани с педагогическа подкрепа и консултиране.
10. други дейности, спомагащи за повишаване на обхвата и равния достъп до образование.

(2) Средствата по ал. 1 се разпределят **въз основа на акт на Министерския съвет.**

(3) Освен средствата по ал. 1, средищните училища получават допълнително финансиране на основата на броя на пътуващите ученици при условия и по ред, определени **с акт на Министерския съвет.**

Чл. 177. (1) Средствата за развитие на училищата, детските градини и центровете за работа с деца включват средствата, предоставени от държавния бюджет, за:

1. основни ремонти и придобиване на дълготрайни активи;
2. научна и изследователска дейност;
3. поощряване на качеството на обучението;
4. други разходи, насочени към подобряване на материално-техническата база, образователно-възпитателния процес и развитие на персонала.

(2) Средствата по ал. 1, т. 1 и 2 се разпределят от финансиращия орган между училищата, детските градини и центровете за работа с деца и ученици въз основа на програми, разработени от финансиращия орган, и/или пропорционално на средствата, предоставени по формулата по чл. 172, ал. 1 – за училищата и детските градини.

(3) Средствата по ал. 1, т. 3 се разпределят от финансиращия орган между училища, детски градини и центровете за работа с деца и ученици **въз основа на акт на Министерския съвет**.

Чл. 178. (1) Средствата от държавния бюджет за национални програми за развитие на образованието включват разходите от държавния бюджет за реализиране на национални мерки и дейности, чиито цели не могат да бъдат постигнати в желаната степен, ако се финансират в рамките на средствата по чл. 170, т. 1, 2 и 3.

(2) Програмите по ал. 1 се **одобряват ежегодно от Министерския съвет**.

- Край -